

σημαδιακό...όσα είχαμε τά χάσαμε, όσα ξέραμε και δέν ξέρομε μάς τραβοῦνε μπρός και πίσω, τώρα έδῶ σταθήκαμε πήρανε σειρά όλοι.

Τό Γκαρσόνι δέν προλάβαινε, ἄκρες - μέσες τά έξηγοῦσε μά ό Αιγύπτιος ἦτανε πολύ εὐχαριστημένος.

— Πάνω στό κεφάλι μας όσα μάς λέτε.

— Θα σᾶς βρεῖ και δουλειά, λέει τό Γκαρσόνι.

— Δέ μάς δίνουνε ἄδεια για δουλειά, εἶπε ό Τελωνιακός μέ πόνο.

— Ἐσύ πού μάς εὐκόλυνες τή συνεννόηση ἀπό ποῦ εἶσαι;

— Ἡ μάνα μου Ροδίτισσα, ό πατέρας μου Σαμλῆς ἀπ' τό Χαλέπι.

— Ὅμορφα, ὁμορφα γεννηθήκαμε, ὁμορφα γνωριστήκαμε.

Τό Γκαρσόνι εὐχαριστημένος κι αὐτός ὅσο ἀκούει κουνᾶ και τά χεῖλια του, και παρακαλᾶ:

— Σιγά - σιγά και λίγα - λίγα....

Κι ό Αιγύπτιος λέει «σουάγια - σουάγια» και χαμογελᾶ.

Ἐό Γέρος τό σκοπό του τραγουδιστό

Βαδίζομε - βαδίζομε, βραδιάσαμε στίς καλαμιές

στένεψε ό τύραννος ποταμός

μαῦρα βράχια τοῦ κόβουν τά νερά

βουβάλια μαρμαρωμένα διπλή σειρά

ό βοῦρκος βάλτωσε τούς δούλους

πέτρα πατρίδα μου, σέ θυμοῦμαι.

— Και ποιός ταῖζει ἔσένα; ρωτᾶ ό Τελωνιακός θυμωμένος.

Τό Γκαρσόνι πρόλαβε εἶπε τά τελευταῖα λόγια στόν Αιγύπτιο κι αὐτός λέει σοβαρά:

— Στοῦ πατέρα μου τό τραπέζι τρῶνε 20 ἀπό τώρα και μπρός θα τρῶμε 22.

Ὅμως ό Τελωνιακός ἦτανε ἀγαναχτισμένος.

— Πάλι όλα τά θέμε... λέει ό Γέρος.

Γυρίζει βλέπει τό Γεφύρι, τόν ὄχτο, τά σπίτια, τίς φοινικές, τά πήρε τό μάτι του σά ζωγραφιστά. Στήν ἄκρια τῆς ζωγραφιάς αὐτός κι οἱ φίλοι, τρεμούλιασε ἡ καρδιά του μέ τοῦ ποταμοῦ τά νερά και γυάλιζε σαν καθρεφτάκι κρυμμένο πού πιάνει τόν ἥλιο. Πάνω στήν ὦρα πέρασε ἀεροπλάνο στόν οὐρανό.

— Ἐδῶ ειρηνικό πουλί περνᾶ και χρυσίζει...

Μά ό Τελωνιακός τόν ἔκοψε:

— Ἐσένα λόγια τραβοῦν ὡσάν κατσίκια, εἶπαμε φθάνει τόσα.... μόνον δουλειάν νά βρίσκομεν....

Κεῖνη τήν ὦρα πέρασανε τρεχάτοι ἐφημεριδοπῶλες, βαστοῦνε

στά δόντια τήν ποκαμίσα τους και τρέχουνε. 'Ο Τελωνιακός σταματᾷ ἕναν παίρνει μιάν ἔφημερίδα. Πρόλαβε ὁ Αἰγύπτιος τήν πλήρωσε, τήν ξεδιπλώνουνε, φαίνεται ἡ κλαδωτή γραφή. Λέει ὁ Τελωνιακός:

— 'Ομιλοῦμεν φίλοι καλοί ἐμεῖς ,ἔσεῖς. "Ὁμως ἄν χτυπῶ τήν κεφαλὴν μου εἰς τήν ἄσφαλτον, δέν διαβάζω γρί, μόνον ΑΝ ΜΑΘΩ διάβασμα μαῦρος σπόρος σκόρπιο τσαῖ τότε μοῦ ὁμιλεῖ. "Ἐτσι μαθαίνομεν διαβάζομεν δίκαιον - δίκαιον μας.

Τά'λεγε τό Γκαρσόνι ἕνα - ἕνα. 'Ο Γέρος μάζεψε τά τραγουδιστά του τά φορτώθηκε σάν κανένα δισάκι στὸν ὦμο, τραβήξανε...

Λοιπὸν τό Πρῶτο γεφύρι τό 'πανε τῆς καλῆς 'Αντάμωσης τοῦ Μπουλάκ.

Τό Δεύτερο τῶπανε τοῦ Πολέμου ὅσα κρύβει μυστικά του.

Τό Τρίτο Γεφύρι τῶπανε τοῦ Μόχτου καί τῆς Δουλειᾶς, ἀρχή καί μέτρος σ' ὅλα τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου.

Στ' ἄλλα Γεφύρια βλέποντας καί κάνοντας.

Μιά φορά στό Γεφύρι φέρανε κι ἕναν πρόσφυγα τραυματία, τοὺς ἐξιστόρησε τήν ὀπισθοχώρηση ἀπ' τήν 'Αλβανία.

— Καταπροδομένε μας λαέ, στέναξε ὁ Γέρος.

"Ἐνας φόβος σά βαρὺ αὐγὸ κάθισε μέσα τους. Κι ἡ Καλή πού δέν εἶχε φανερώσει ποτέ τί ξέρει ἀπὸ 'Ελλάδα, καθὼς κι ἡ μάνα της κλαῖνε.

Τώρα στό στρατόπεδο ἔχουνε φύγει ἀπ' τήν πύλη οἱ σκοποὶ μὰ μέσα πληθύνανε οἱ ρουφιάνοι. Ποῦ βρεθήκανε καί μπαινοβγαίνουνε τόσοι νά μιλοῦνε ἀπὸ ἀρχαῖα ἑλληνικά ὡς τήν ὀρφανή μας γλῶσσα; Μὲ χακί, μὲ πολιτικά, μὲ λαστιχένια καί μὲ καστορένια παπούτσια παντοῦ 'Εγγλέζοι κι οἱ μπάσταρδοὶ τους μὲ κοντὰ βρακιά, ὁ κάμπος δικός τους. 'Η ρουφιανιά ἔγινε ἄλλο ἕνα χρῆμα, μὲ τῆ ρουφιανιά παίρνεις μπύρες, ροῦχα. Κι ὅπως ἐτοιμάζουνε ἄς ποῦμε οἱ ψαράδες μὲ γνώση τά σύνεργα γιὰ τάδε ψάρεμα, κατὰ τὸν ἀέρα πού φυσᾷ, παρατηροῦνε ὡς καί τό φεγγάρι, ὅπως ὁ τυπογράφος διαλέγει στοιχεῖα, τά ταιριάζει καί σφίγγει μιά - μιά λέξη, μιά - μιά σειρά, ἔτσι κι οἱ 'Εγγλέζοι κανονίζουνε τό μπέρδεμα τῶν ἀνθρώπων καί τὸν ξεφτελισμὸ τους.

"Ἄλλοι πρόσφυγες ξεδιαντροπέψανε μονομιᾶς, ἄλλοι ἀργοῦνε, μένουνε ταπεινωμένοι. Δέ βλέπουνε γνώριμη κακία, δέν τοὺς χτυπᾷ κανένας μὲ ὑποκόπανο - ἦρθε ἡ ὥρα φάνηκε ὁ ὑποκόπανος πῶ

ἄβλαβος ἀπ' τῆ ρουφιανιά καί τήν ξεδιαντροπιά.

Μιανοῦ πατέρα νησιώτη σάν τοῦ πρωτόφερε ἡ μεγάλη κόρη τσιγάρο μέ χρυσό φελό τῆ χαστούκισε. Τώρα περιμένει πότε θά τοῦ φέρει ὀλόκληρο τό πακέτο. Τώρα πάει αὐτή μέ Αὐστραλούς, τά συζητᾶνε πιά μαζί, πατέρας καί ξεβγαλμένη κόρη, συμφωνοῦνε πῶς εἶναι πιά χουβαρντάδες οἱ Αὐστραλοί.

“Ἐνα μεσημέρι ὁ Γέρος ἦτανε μισοκοιμισμένος στήν ψάθα του, ἀκούει ἄξαφνα μιάν ὀμιλία πού τόν κάρφωσε καί τόν τίναξε πάνω: ἡ ὀμιλία τοῦ Κουτσοῦ - πού βρέθηκε τό πληγωμένο δελφίни, τό παλληκάρι τό τρελλό - ἄστραψε ὁ νοῦς του... ἄστραψε, ἕνας Δωδεκανήσιος μιλοῦσε, ἴδια προφορά, ἴδια μελαχροινάδα μέ τόν Κουτσό.

Αὐτός ὀνοματίζει τώρα τά νησιά ἕνα - ἕνα καί ποιός ἐχθρός ἔκανε κατοχή: Μυτιλήνη Γερμανοί, Χίος Γερμανοί, Τῆνος Ἴταλοί, Σάμο - Ἴκαρία Ἴταλοί, μέ κάθε ὄνομα σημαίνει μιὰ θλιμμένη καμπάνα. Ὁ Δωδεκανήσιος τά ξέρει καλά ἤξερε καί τόν πάτο τῆς θάλασσας, εἶναι σφουγγαράς, οἱ Ἑγγλέζοι ἀμέσως τόν ἀρπάξανε γιά μυστικές ἀποστολές, πάει. Πρόλαβε ὁ Γέρος τόν ρώτησε καί γιά τά νησιά τῆς ἐξορίας.

— Ἐκεῖ ἡ πείνα θέρισε, κρυφά κι ἀπ' τό Θεό. Μιά μηχανότρατα γλύτωσε κάμποσους ἐξόριστους, ἀκούστηκε πῶς τούς ἔβγαλε στό Λαύριο.

Ρωτᾶ κι αὐτός πῶς περνοῦνε οἱ πρόσφυγες ἐδῶ, ἔχουνε τουλάχιστον ἐλευθερία;

— Θά ἰδεῖς, τί ἐλευθερία ἔχομε λέει ὁ Γέρος.

— Τήν κερδίζομεν....κέρδισμα θέλει κι ἐδῶ, λέει ὁ Τελωνιακός.

Ἄκούστηκε πῶς θά μοιράσουνε ροῦχα. Οἱ ψηφισμένοι τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς εἶπανε στόν κόσμο νά βγεῖ ἄλλη μιὰ ἐπιτροπή γιά τό μοίρασμα.

— Θά μαλώσομε, δέν εἶμαστε ἄξιοι νά κάνομε μονάχοι μας διανομή...., λένε οἱ κακομοίρηδες τοῦ Κάμπου.

Τούς δουλέψανε κι οἱ Ἑγγλέζοι.

— Νά μαλώσομεν λέει ὁ Τελωνιακός, «καλύτερον τό μάλωμα, παρά χωρίς λαλίαν, ὀμιλεῖτε καί σεῖς μπρέ.....

Ἦρθανε λοιπόν δύο μαζί ἕνας Μεγάλος καί μιὰ Μεγάλη μέ στολή, μαζέψανε τόν κόσμο στόν ἥλιο, αὐτοί στό ὑπόστεγο, βγάζουνε λόγο, ἐκεῖνος λέει ὄλο χωρατά, ἔχει κι ἕνα σκυλάκι

κατσαρό πού τοῦ παίζει, καθώς τά λέει χωρατό εἶναι καί τοῦτος ὁ πόλεμος «αὔριο θά φορέσομε καί τά καινούργια μας ροῦχα...». Ἡ γυναίκα μιᾷ σκληρά, μέ σφιχτό στόμα: «... Ὁ πόλεμος θά κερδιστεῖ ἂν εἶναι οἱ πρόσφυγες ὑπακοῦνε στούς δραγουμάνους...».

Οἱ δραγουμάνοι τότε διατάζουνε, ἀρχίζει ἕνα ξεχώρισμα κατά ἡλικίες, κατά πατρίδες, κατά ἐπαγγέλματα, κατά ὑπόστεγα, οὐρές μονές καί διπλές φωνάζουνε «τάξη-τάξη», «στή σειρά, στή σειρά...». Κι ἀπ' τήν πολύ σειρά καί τάξη παραλογιάσανε ὅλοι, τά παιδιά κυλιοῦνται χάμω ἀπ' τήν κούραση, ἀρχίζουνε ξεκόβουνε πολλοί, δύο γυναῖκες λιγοθυμήσανε, ἀναβάλουνε οἱ Μεγάλοι τή διανομή, φεύγουνε. Φεύγοντας «προσφέρουνε» 5 σωληνάρια ὀδοντόπαστα σέ 5 κοριτσάκια, τούς ριχτήκανε τ' ἄλλα πιαστήκανε μαλλιά μέ μαλλιά, ἡ σκόνη τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοκινήτου δέν κατακάθησε ὅλος ὁ Κάμπος μαλώνει.

Σέ κάμποσες μέρες ξανάρθε ὁ ἴδιος Μεγάλος μ' ἄλλη Μεγάλη κι ἕνα φορτηγό ροῦχα. Δέν ἤβρε πρόσφυγες χασομέρηδες, μόνο ἤβρε τόν Κάμπο καλοσκουπισμένον, ἴσκιους πλεμένους μέ κλωνάρια φοινικιές, οἱ γυναῖκες στόν ἕνα ἴσκιο πλένουνε, σέ ἄλλον μαγειρεύουνε, ὁ ἄμμος καταβρεγμένος μέ τρύπιους ντενεκέδες. Μερικοί ἄντρες διαβάζουνε καί φημερίδα Ἑλληνική, σά νᾶναι στό χωριό. Στήν Πύλη δύο ἄντρες ψηφισμένοι, κι ἡ μικρή Καριωτίνα πού ἔβγαλε ἡμιγυμνάσιο:

— Εἶμαστε ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ Κάμπου, ὀρίστε...

Πώς κανένα λαγωνικό, κανένα γεράκι νηστικό ἐκεῖ πού κυνηγᾷ, δέ βρίσκει μπροστά του αὐτό πού ἔβαλε στό μάτι, φέρνει βόλτες μέ σηκωμένα φτερά, μέ σηκωμένη τρίχα, ξεμακραίνει, ξανάρχεται γυρεύει στιγμή νά χυμήξει ἔτσι τό μάτι τοῦ Μεγάλου πῆγε κι ἤρθε, σταμάτησε ἀγριεμένο.

— Καί ἡ Δεσποινίς; Ἔτσι ἄρχισε γιά νά τούς πάρει στό ψιλό. Αὐτή βαστᾷ τόν κατάλογο ἄτομα, οἰκογένειες ξεδιπλώνει κόλες χαρακωμένες μέ πράσινο καί μενεξεδί μελάνι, καλλιγραφία ὅλα τά γράμματα, τίς παρουσιάζει, ὁ Μεγάλος δέν τίς πιάνει πέφτουνε κατά γῆς. Βλέπει ὁ Κάμπος.

— Δέ χρειάζονται χαρτοβασίλεια, λέει ὁ Μεγάλος κάνει πώς γελᾷ. Μιλοῦνε μέ τήν ἀξιωματικίνα στή γλώσσα τους, λένε τοῦ δραγουμάνου νά συναχτοῦνε ἀμέσως πρῶτα-πρῶτα τά παιδιά.

— Θά ἔχομε φασαρία πάλι, πάλι τά προχτεσινά..., λέει ὁ Γέρος.

— Μέ τά ὀνόματα πού θά φωνάξομε τίς Μητέρες ὅπως εἶναι

γραμμένες αλφαβητικά, ἄς ἔρχονται καί τά παιδιά εἶπε ἡ Καριωτίνα καί πάλι ἄνοιξε τίς κόλλες.

Ἔνας ἄμυαλος πού ἦτανε κι αὐτός ἐπιτροπή, μουρμούρισε πειραχτικά:

— Ἔχομε καί τίς σπουδαγμένες μας...

Τόπε καί δέν τόπε, μά τό πήρε τ' αὐτί τοῦ Μεγάλου, δουλειά τους εἶναι ν' αὐτιάζονται τήν ἄμυαλιά, εἶπε ἀμέσως:

— Ἄς μιλήσει κι ὁ κύριος ἀπό δῶ, φαίνεται πρακτικός ἄνθρωπος.

Ὁ κόσμος πλησίασε, κάτι γυναῖκες φωνάζανε «Δίκαιη μοιρασιά». Μιά φωνή ἄλλη φώναξε «ἢ οὔλοι ροῦχα ἢ κανεῖς».

Τότε ὁ Τελωνειακός παραμέρισε ἀπ' τόν κόσμο μισή δρασκελιά, στάθηκε στή μέση, γυρίζει βγάζει μιά σίγουρη φωνή, σά νάτανε ὁ πρῶτος τῆς κλήρας του.

— Ἔχομεν ἢ δέν ἔχομεν πατριῶται, σᾶς ἐρωτῶ, θέλομεν Ἐπιτροπήν;

— Ἐπιτροπή, ἐπιτροπή.

Δέν τῶπανε ἀψήφιστα, τῶπανε πεισματωμένα μέ κείνη δά τήν ἐρώτηση τό καταλάβανε ὅλοι πῶς τούς κόβανε τήν ἀξία τους, ἄν τούς κόψουνε τήν ἐπιτροπή τους. Οἱ Ἑγγλέζοι ταραχτήκανε, λοιπόν μέ χαρτί περίλαβε ἡ Ἐπιτροπή τό μισό φορτεῖο. Τ' ἄλλο μισό τό φόρτωσε πάλι στ' αὐτοκίνητο, τῶκανε κι αὐτό, ὁ Μεγάλος, γιά εκδίκηση.

Ἔστερα οἱ πρόσφυγες θαρροῦνε πιά πῶς βάλανε μιά καλή σειρά στόν Κάμπο. Ἄλλοι καμαρώνουμε ξενοιάζουμε, ἄλλοι δέν ξενοιάζουμε, φροντίζουνε.

Ὁ Τελωνειακός, ἄγρυπνος, ὑπεύθυνος. Κανένας κυβερνήτης, κανένας στρατηγός δέν περνᾶ τόση ἀγρύπνια, ὅση περνᾶ ὁ ψηφισμένος ὑπεύθυνος σύντροφος.

Ἔστερα φέρανε μιά κάσα ροῦχα, τήν ἔφερε ὁ Μεγάλος, τήν ἀκούμπησε σ' ἓνα ὑπόστεγο, τούς εἶπε νά τή «φυλάξουμε» θά ξανάρθει γιά νά τήν παραδόσει στήν ἐπιτροπή, μά βρέθηκε ξεκαρφωμένη ἓνα πρωί ἀπό μέσα κλεμμένα πολλά. Ὁ Γέρος κι ὁ Τελωνειακός βλαστημοῦνε.

— Στ' ἀνάθεμα τά γρουσούζικα ροῦχα σας.

— Ποῖον παιδίον, ποιανοῦ κλέφτη σπόρος θά φορέσει ροῦχον καί ποῦ θά πάει καί δέ θά βλέπομεν;... ὁμιλεῖτε μπρέ...

Κάμποσοι μέ πολλά παιδιά πιάσανε τά παράπονα γιατί δέν ἔγινε

ἀμέσως χωρίς έπιτροπή ή διανομή. 'Ο Τελωνειακός δέ θυμώνει:

— Θα βρεθεί κι ό κλέφτης κι ό φταίχτης... μέ τήν πρώτη δέ βρίσκεται...

"Ομως οί "Αγγλοι Σύμμαχοι λάβανε πάλι άφορμή, ντύσανε καμπόσους πρόθυμους στό χακί, τούς κόψανε και μισθό, εΐπανε πώς χρειάζεται φύλακες ό Κάμπος. Τούς δόσανε κι άπό κείνα τά κοντά μπαστούνια μέ τή θελιά στήν άκρια πού τήν περνοΰνε στό χέρι, άμα δέρνουνε δέν τούς φεύγει, έπεσε ξύλο άπ' τήν πρώτην βδομάδα, βρίσκανε άφορμή πότε για πάστρα, πότε για πειθαρχία.

Στό Δεύτερο Γεφύρι τοϋ Πολέμου, συζητήσανε πολλοί και γι' αυτά τά όπλα πού δέ χτυποΰνε προς τά έξω ξένον έχθρό παρά προς τά μέσα τό λαό. "Ωσπου μέ τά ίδια πάλι όπλα χτυπιέται κι αυτή.

Τούς τά ιστορούσανε μέ ύπομονή για νά καταλάβουνε.

— 'Απ' τά δικά σας παθήματα βγάζομε νόημα κι έμεΐς, έλεγε ό Αιγύπτιος.

"Ενας παραέξυπνος δραγουμάνος άμα τύχαινε παρών τούς ψιλοκοροΐδεΰει:

— 'Ανοικονόμητοι Γραικοί σās ταιΐζουνε σās ποτίζουνε οί κοκκινομούρηδες, τρώτε πίνετε, τί άλλο ζητᾶτε; Πρόσωπο, σπαθί δικό σας δέ θ' άποχτήσετε, άδικα χαλᾶτε τήν καρδιά σας.

'Ο ξυπνημένος αυτός δέν πιστευε τίποτα. 'Ο Τελωνειακός τοϋ άπαντοΰσε:

— 'Από καλήν καρδιαν δέν δίνουν μας οΰτε χῶμα οΰτε άγέραν, θέλουν δέ θέλουν έξουσίαν παίρνομεν.

Στόν Κάμπο οί ψηφισμένοι κοιτάζουνε πῶς νά βαστάζουνε τόν κόσμο σέ καλή σειρά. Πιάσανε μέ τό φιλότιμο τούς χωροφύλακες: πώς εΐμαστε όλοι στά ξένα, δέ στέκει τό άγριο. Κι αυτοί θυμοΰνται τά σπίτια τους, δέ χωνεύουνε τούς δραγουμάνους και τούς πληρωμένους, τούς πέφτει συγγενικιά ή προσφυγιά.

Κάνανε παρατήρηση στοϋς πατεράδες έπειδή βγαΐνανε μέ "Αγγλους τά κορίτσια, ζηλεύανε κι όλας. Στά μικρά δΐνανε τά παραπανήσια γάλατα, οί μάνες τούς πλένανε τά ροϋχα, μιά ψευτοησυχία έχει ό Κάμπος σαν οικογενειακή.

Στό Τέταρτο Γεφύρι - έρχεται ό Αιγύπτιος μέ κομμένη πνοή:

— Φίλοι, ντρέπομαι τή φωνή μου αυτό πού θα σās πῶ, αύριο θα σās πιάσουνε οί δικοί μας.

"Ετσι βάζανε οί "Αγγλοι και τούς Αιγύπτιους στά αίματα τάχα

ορίζουνε αὐτοί τόν τόπο τους γιά νά μισήσουνε αὐτούς οἱ πρόσφυγες.

— Μήν ντρέπεσαι τά ξέρομε αὐτά, εἶπανε οἱ Ἕλληνες.

— Θά ῥθειτε κοντά μας, εἶπε τό Γκαρσόνι.

Δέν πήγανε στόν Κάμπο, ἀφήσανε κι ὅσα εἶχανε ἀποχτήσει ἀνεμομαζεμένα ροῦχα, κύπελλα καί τέτοια.

Ἡ Καλή τούς ἔκανε χαρές, εὐχαριστήθηκε πού εἶχανε πάλι τώρα τήν ἀνάγκη της.

Στό Πέμπτο Γεφύρι, ταίριαζε διάθεση σοβαρή. Μά τοῦ ἀνθρώπου ἡ διάθεση δέ φρονιμεύει μιά καί καλή, ὅποτε γλυτώσει ἀπό κίνδυνο τοῦ φαίνονται ὅλα πολύ ὠμορφα.

Καί τό Γεφύρι αὐτό τῆς Ρόντας φάνηκε τοῦ Γέρου σάν πανηγύρι, ἐκεῖ συνάζονται φελοῦκες καί συρμαγιές ἀπ' τήν Ἄνω Αἴγυπτο. Μέ τήν πρώτη μέρα κι ὅλας ταίριαξε ποίημα.

Αἴγυπτο, Αἴγυπτο οἱ ζεστοί ἀέρηδες
μετροῦν τό μάκρος σου μέ τρίγωνα πανιά
πάπιες, χῆνες, κατεβαίνουν ἄκρι-ἄκρι τά κανάλια
πάπιες, χῆνες ξυλοστῆθες οἱ φελοῦκες,
ὁ μυτερός ἴσκιος τῆς μοναχικῆς πυραμίδας ὀρίζει τήν ἔρημο.

Ἦστερα περάσανε τήν προκυμαία τοῦ ποταμοῦ, ξεκουραστήκανε σέ κεῖνα τά δέντρα πού ρίχνουνε τά κλωνάρια τους ὡς τη γῆς καί ξαναριζώνουνε, οἱ φυλλωσιές γίνονται σάν καλύβια, ὁ ἴσκιος τους στάσιμος, φυσᾷ ὁ ποταμίσιος ἀγέρας, κουρνιάζουνε πλῆθος πουλιά.

Σταθήκανε καί στά μεγάλα καφενεῖα, ὅπου τά μεγάφωνα τήν ταχτική ὥρα λένε τίς τραγουδιστές προσευχές. Τότε σηκώνονται πολλοί πελάτες κατεβαίνουνε στήν ἀκροποταμιά πλένουνται καί κάνουνε ναμάζι σέ ἰσάδια σκαμμένα ἐπίτηδες στά μισά τοῦ ὄχτου καί στά κεφαλόσκαλα.

Ἦρθανε στό κουρεῖο κάποιου φίλου τους σέ κεῖνες τίς γειτονιές.

Ἡ Ἐρώς συνέχιζε πάλι τα τραγουδιστά:

Σήμερα μᾶς ἤβρε μιά μέρα
πού γέννησε ὅλες τίς μέρες
σήμερα φτάσανε πατέρα ποταμό
θυμούμαστε τή μάνα μας τή θάλασσα
τά μάτια μας ὅπου ἀκουμπίσουνε
ἀνοίγουνε οἱ δρόμοι, περνοῦμε.

Τοῦ εἶπανε ν' ἀφήσει τά κατσαρά, ὅμως αὐτός τά ἴδια:

Σήμερα δέ θά σταθοῦμε-βαδίζομε
δέ θά συνενοηθοῦμε-τραγουδοῦμε
τό κεφάλι μου αὔριο θαμένο στήν ἄμμο
«ἡ ἄμμο δέν καταλεῖ...» ψέλνουνε οἱ ντερβίσηδες
στό Κάστρο στό Μοκάταμ
«μιά βρυσομάνα φλέβισε στήν ἔρημο
γυναῖκες ἔρχονται ἀπό μακριά
μέ πονεμένες χοῦφτες γονατίζουνε, πίνουνε.

Τέτοια ἔλεγε κι ἔκανε νά φύγει. Τό Γκαρσόνι τοῦ λέει «ποῦ πᾶς;». Τό πῆρε καί σάν προσβολή πῶς ἔχει ἄλλοῦ παρέα. Κι ὁ Αἰγύπτιος τράβηξε ἀπ' τό λαιμό του τό μεταξωτό του ἄσπρο μαντήλι ἔκανε ἀστεῖα πῶς θά τόν δέσει, ἄρπαξε ἀπ' τό μαρμαρένιο τραπέζι ἕνα ξουράφι πῶς τό σήκωσε καί πῶς τό κατέβασε, πληγώθηκε ὁ Αἰγύπτιος στό λαιμό. Κι ὁ Γέρος καθώς εἶχε ἀπλώσει τό χέρι νά παραμερίσει τίς παρδαλές χάντρες τῆς πόρτας πού ψιλοτσακλακίζουνε καί γυαλοκοποῦνε βλέπει στόν καθρέφτη μιά φλέβα νά πετᾶ αἷμα καθαρό ἀπ' τό λαιμό τοῦ πιστοῦ φίλου τους, αὐτός νά δίνει ἕνα πῆδο σά δαγκαμένο θηρίο μέ τή ζέστη τῆς ζωῆς του πού τόν περέχυσε καί νά πέφτει ξερός. Πέφτει δίπλα κι ὁ Γέρος φωνάζει «γιατρό», πετιέται ὁ Τελωνειακός καί τό Γκαρσόνι φράζουνε τήν πληγή μέ πετσέτες, ὁ Κουρέας τρέχει ὄξω, τύχη τους καλή περνοῦσε ταξί, τόν σηκώνουνε τοῦ βαστοῦνε τό κεφάλι, τραβοῦνε γιά τό Νοσοκομεῖο. Δέν πήρανε εἶδηση νά συναχτοῦνε γειτόνοι καί περαστικοί μέ τό θυμό τῆς ἄλλης πίστης πού εἶναι σάν τό θυμό τοῦ μελισσιοῦ, ὁ Κουρέας σφουγγαρίζει τό αἷμα, ἡ καλή μέρα γίνηκε θανατερή.

Στό Νοσοκομεῖο σηκώσανε τό φίλο τους τόν ἀκουμπίσανε πάνω σ' ἕνα μαρμαρένιο τραπέζι, ἤρθαν οἱ γιατροί. Σέ λίγη ὥρα γεμίσανε οἱ διαδρόμοι συγγενεῖς, γέμισε ἡ αὐλή αὐτοκίνητα, φάνηκε πῶς ἦτανε ἀπό πλούσιο σόϊ ὁ τραυματίας. Καί σέ λίγες μέρες τόν πήρανε σ' ἄλλο καλύτερο νοσοκομεῖο, σώθηκε.

Ὁ Γέρος κι ὁ Τελωνειακός δέν ξεμακρύνανε ἀπ' τά κάγκελα τοῦ Νοσοκομείου δύο μέρες. Ὁ πόνος τους φουσκώνει καί ξεφουσκώνει μέ τούς στεναγμούς τοῦ ἀπλοῦ κόσμου, πλῆθος πού κινοῦνε ἀπ' τά φελλάχικα χωριά φτάνουνε στά κάγκελα, κάθονται νύχτα μέρα, τοῖχο-τοῖχο.

Ἄμα τόν πήρανε στό σπίτι του τραβήξανε κάποιο ἀπόγεμα οἱ δύο

“Έλληνες πρὸς τίς πλούσιες συνοικίες, περάσανε τὸ Γεφύρι μὲ τὰ λεοντάρια, περάσανε δρόμους λουλουδισμένους, σταθήκανε σ’ ἓνα βουβὸ περιβόλι, μέσα ἓνα σπίτι μὲ πολλές σειρές παράθυρα μισοκλειστά, βλέπουνε ξαναβλέπουνε τὴ σύσταση, αὐτοῦ ἄραγε εἶναι; Ὁμιλία πουθενά, τὰ γεράκια κρᾶζουνε, λίγος οὐρανὸς φαίνεται μέσ’ ἀπ’ τίς φυλλωσιές, ζωντανὸς ἄνθρωπος δὲ φαίνεται. Στὸ κεφάλι τους μαδοῦσε ἓνας ἀνθὸς μαβῆς, ἀπὸ ἓνα δέντρο πού δὲ γνωρίζουνε, τὰ μάτια τους θολώσανε. Βραδυάζοντας παρουσιαστήκανε καθίσανε σὲ πάγκους κατὰ σειρά σάν πουλιά οἱ Σαῖτιανοὶ καὶ Σουδανέζοι πορτάρηδες ντυμένοι μεταξωτά, κουβεντιάζανε κελαϊδιστά, στραβοκοιτάζουνε τοὺς δύο κακοντυμένους, φύγανε αὐτοί. Κι ὅπως περνούσανε πάλι τὸ Γεφύρι ἀκούμπησε σ’ ἓνα πεζούλι ὁ Γέρος κοίταξε τὰ πυχτὰ νερά κι ἔβγαλε μιά φωνή σάν ἀπὸ ἄλλουνοῦ στόμα κι ἄξαφνη:

— Φίλοι μου, φίλοι, χαρᾶξτε μου τὸ στῆθος καθὼς χαράζουνε ἄρρωστα κλωνιά, τραβῆξτε μου παραόξω τὴν καρδιά νά πάρει δύο σωστές ἀνάσες...

Ἡ Καλή τοὺς ἔστειλε σ’ ἐνοῦς πλούσιου Κόπτη τὸ χτῆμα, γνωριμιά τῆς Μάνας της στὴν Κάτω Αἴγυπτο.

Ἡ πίκρα τῆς προσφυγιᾶς πάλι καὶ κεῖ τοὺς ἔσερνε σὰ δεμένους ἀπὸ κοντὸ σχοινί. Μά καὶ δὲ χορταίνουνε τίς φαντασίες τῆς παράξενης ἐξοχῆς. Ὁ ἥλιος βγαίνει βρίσκει μεμιᾶς μονοκόμματα ὄλον τὸν Κάμπο, τὸ νερό ἀρχίζει νά τρέχει ἀπὸ μεγάλα κανάλια σὲ πιό μικρά, ὡς τίς παραμικρές ἀὐλακιές, ἀρχίζει τὸ πότισμα, τὸ σκλάβωμα. Τὰ μεσημέρια καθίζουνε σ’ ἓνα τσαρδάκι, ἓνα γαῖδούρι ἄσπρο γυρίζει μαγγάνι, ζωές ὀλόκληρες μετριοῦνται μὲ τ’ ἀργὸ τρίξιμο καὶ μὲ τὸ χούγιασμα τοῦ ποτιστῆ. Πιό βράδυ στὸ πέρασμα τοῦ Μεγάλου Καναλιοῦ περνοῦνε ὀλόκληρα χωριά μὲ τὰ ζῶα τους, βουβάλια καταλασπωμένα καὶ γαῖδούρια, καμῆλες πού περπατοῦνε σὰ φίδια μὲ στητὰ λαιμά, ὁ βοῦρκος καθρεφτίζει τίς συνοδίες γίνεται παρδαλὸς καὶ μακραίνει τίς φωνές.

— Ποῦ μᾶς φέραν τὰ παράκαιρα λόγια... λέει ὁ Τελωνεϊακός.

Ὁ μόχθος τῶν ξωμάχων εἶναι καὶ δικὸς τους πόνος. Ὅμως μιά μέρα πλησιάζουνε νά βοηθήσουν δύο φελλάχους πού τοὺς βάλτωσε ἡ βωδάμαξα. «Λά-ά, λά-ά» εἶπε ὁ γιὸς ἀγέλαστος, τοὺς παραμέρισε. Κι ὁ καλόκαρδος πατέρας εἶπε: «Δέν κάνει ἐσεῖς, ἐσεῖς εἶστε τὸ καῖμάκι τῆς πολιτείας», ὁ καλόκαρδος κι ὁ ἀγέλαστος λόγος δύο καρφιά. Ὁ

“Έλληνας επιστάτης πού ήξερε άράπικα όσο για νά κλέβει γελα̃.

“Υστερα μήνυσε ή Καλή πώς ό Αιγύπτιος καθίζει στό παράθυρο βλέπει λέει τά Γεφύρια καί τούς θυμάται, τούς παρακίνησε νά τοῦ κάνουνε γράμμα.

Λοιπόν ό Γέρος έγραψε πώς ή άδερφωσύνη τούς ξεθάρρεψε γίνηκε ότι γίνηκε κακό εκείνο τό πρωί στή Ρόντα «πού μέ φωνάζατε κι έγώ τραβοῦσα μοναχός, ώσπου όλα γυρίσανε άνάποδα κι άν θές τώρα συχώρησέ με...» γράφει, σβύνει.

Πάνω άπ' τό κεφάλι του ό Τελωνειακός, τόν προσέχει: «γράφει καθαρά...».

— Μά είναι καί θολά όσα τυχαίνουνε.

— 'Από θολά νερά σκύψε γέμισε ποτήρι, άμα κατασταλάξει πίνει ό φίλος δροσίζεται.

‘Ο Γέρος ταίριαξε ένα τελευταίο μήνυμα:

Γλωσσες πολλές κι ή γῆς μιά πού άγαποῦμε.

στήν άκροποταμιά σήμερα περπατοῦμε

τό 'να μας χέρι στήν καρδιά

για νά βαστᾶς μικρή καρδιά τόν πόνο τῆς γῆς

καί νά ποθεῖς τό δίκαιο

δέ θά βγάλομε τά ροῦχα τῆς δουλειᾶς

τώρα περπατοῦμε στά σκοτεινά είμαστε ρίζες

αὔριο μέ τό χέρι στήν καρδιά

σά δίχαλο κλωνάρι

άπ' τόν καιρό πού είματε δέντρα

μέ ξένα νερά ποτισμένα.

Γυρίσανε ύστερα στό Κάϊρο, ήβρε δουλειά ό Τελωνειακός σέ μιά χαρταποθήκη όσο για νά συντηρηθοῦνε. ‘Η Καλή πάντα συντρέχτρα.

Μιά Κυριακή πήγανε στό γεφύρι τοῦ Μπουλάκ. Θυμηθήκανε καί τό Γκαρσόνι. Παρουσιάστηκε μιά φορά πήρε τῆς Καλῆς 2 λίρες δανεικές καί δέν ξαναφάνηκε.

Πήγανε καί στόν Κάμπο. Εΐχανε σηκώσει τούς πρόσφυγες, μείνανε μέσα 3-4 ρουφιάνοι μπεκιάρηδες, βρωμοῦσε ό τόπος, τριγυρίζανε σκυλιά, πού ό άκαταλάγιαστος λαός, φέρανε στό νοῦ τους καί τίς δυό Καριωτίνες, εκείνο τό χάρισμα πού έλαμπε σάν κοχύλι, αὔτες μέσα-μέσα σκύβουνε γυρεύουνε τίποτα νά στρώσουνε

χάμω για περιποίηση, ἅμα καθίζουνε μαζεύουνε πάνω στά γόνατα τό φουστάνι τους, βλέπουνε τήν καταδρομή τῆς Ἑλλάδας ὀλόκληρης ἐκειδά μπρός στόν ἄδειο Κάμπο, ἡ πίκρα τους περίσεψε.

“Υστερα ἦρθε τό μεγάλο νέο πῶς ὁ Χίτλερ κήρυξε πόλεμο τῆς Σοβιετίας, τό ἔπε πρωί-πρωί τό ράδιο στό Συριάνικο γαλατάδικο, ἐκεῖ βρεθήκανε κείνη τή μέρα 21 Ἰουνίου τοῦ ’41. Σηκώνεται πάνω ὁ Τελωνειακός: «Τώρα μᾶς παίρνουν στρατιῶτες».

Οἱ καρδιές τους ξεπετούσανε πιασμένες σέ διπλό δίχτυ ἀπ’ τήν ἀγωνία καί τήν ἀγάπη ἐκείνης τῆς χώρας, τῆς Μάνας πού σήκωσε τήν πρώτη Ἐπανάσταση.

— Βάστα, βάστα φεργάδα Μπολσεβίκα.

Τρέξανε στής Καλῆς δέν ἀφήνανε τή γριά νά μαγειρέψει, τῆς φιλοῦνε τό χέρι στά νᾶναι ἀγιασμένη γριά:

— Πῶς θά σᾶς ξεπληρώσομε ὅσα μᾶς κάνετε Μάνα καί Κόρη;

Τούς λένε γιά τή νίκη πού περιμένουνε. Τόν ἴδιο ἐχθρό μαζί πολεμοῦμε. Αὐτές δακρῦζουνε σά νά λάβανε καινούργια ὑπόληψη.

Κι’ ἀποφασίζουνε νά πᾶνε γιά κατάταξη, σήμερα κιόλας.

Πετάχτηκε ὁ Γέρος ἀγόρασε ἀπό Κουρεῖο βαφή τῶν μαλλιῶν, τοῦ βάψανε τήν ἄσπρη κοψιά στά μαλλιά του. Ἡ Καλή ἔγυρε νά κοιμηθεῖ λίγο, ἐκεῖνοι ἀνοίξανε τήν πόρτα της σιγά-σιγά καί φύγανε.

“Υστερα ὁ πόλεμος πλησίασε - καθῶς τά λέγανε κι οἱ φίλοι - γέμισε ἡ Αἴγυπτος στρατεύματα κι ἡ ἔρημο Σαχάρα σίδηρο κι ἀτσάλι φονικό. Χιλιάδες Ἕλληνες, ναῦτες καί στρατιῶτες ἐθελοντές ἔτοιμοι νά πολεμήσουν κι αὐτοί.

“Ομως στούς κάμπους τοῦ Στρατοῦ, ὡς στούς κάμπους τῶν Προσφύγων οἱ Ἕλληνες πάλι μηχανεύονται πῶς θά διαλύσουνε τούς πατριῶτες. Κι οἱ δικοί μας πέφτουνε στίς παγίδες. Τα πουλιά, τρυγόνια, ὀρνύκια πού τά δεκατίζουνε οἱ κυνηγοί πάνω στούς κάβους ἀλλάζουνε κάθε τόσα χρόνια περάσματα. Οἱ παραέξυπνοι Ἕλληνες πάντα μέ τά τέσσερα, κατακέφαλα στίς ἴδιες παγίδες.

Γίνανε λοιπόν πολλά καί στή Μέση Ἀνατολή, βρεθήκανε κρατούμενοι στά σύρματα τῆς Ντεκαμερέ τῆς Ἀφρικῆς ὡς 12.000 Ἕλληνες πολεμιστές ἀφοπλισμένοι ἀπ’ τούς Ἕγγλους - λίγοι τά ξέρουνε αὐτά.

Ἡ Καλή πῆγε νοσοκόμα. Μιά φορά μέσα σέ χαρτιά πολυγραφημένα πού κυκλοφορούσανε χέρι μέ χέρι γιά πατριωτικό σκοπό, ἡ Καλή διάβασε κι ἓνα ποίημα:

Βροντές δέν ἤξερε ἡ ἔρημο κι ἀστραπές
ἀσυννέφιαστε ἤλιε σκοτεινιάσες
βρωμᾶ τό πυρωμένο σίδερο βρωμᾶ καμένη σάρκα.
— Γυρίστε ἰδεῖτε μάτια μου
πρὶν σᾶς τυφλώσει ὁ θάνατος
ἄρματα καί κανόνια, ἡ ἄμμο βουλιάζει
— Νερό, νερό κι ἐφόδια, προφτάξτε μας.
ἔδῶ λαοὶ ὀλόκληροι
καί μετρημένοι Ἕλληνες ὀρκισμένοι
— ἄλλοῦ τά βουνά τά νησιά τους —
τά ὄπλα βγάζουν διπλή φωτιά
τῆς τυραννίας ἡ ἔχθρητα, ἡ ἀπαντοχὴ τῆς λευτεριάς
μαύρη φωτιά καί κόκκινη.

Μιάν ἄλλη φορά ἓνας τραυματίας ἔλεγε πῶς τῆ νύχτα πού τοὺς μεταφέρανε μέ φορεῖα ὡς τά καμιόνια κάποιος διαβιβαστὴς τραυματισμένος στὸν ὄμο, εἶχε ἀγκαλιάσει μιά κομματιασμένη συσκευή μέ τό γερό του χέρι, τοὺς φώναζε:

— «Φέρτε μου ἀκέρια συσκευή, σταθεῖτε ν' ἀκουμπήσω τούτη τῆ μάχη τῆ σκληρῆ νά σᾶς τὴν τραγουδήσω...», βλαστημοῦσε ἡ φάλαγγα, τὸν ρίξανε μέσα σηκωτό.

Ἄκουσε κι ἡ Καλή, πάλι ξεπέταξε ἡ καρδιά της, θυμήθηκε τὴν παρέα. Τοὺς θυμᾶται κι ὁ Αἰγύπτιος.

III

ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ - προσφυγιά

Είμαστε σπιτωμένοι στην πλαγιά ενός λόφου της Ἱερουσαλήμ, ἡ χήρα τοῦ Σέχη μᾶς κατέβασε τό νοῖκι ἅμα ἔμαθε πῶς μᾶς ἔχουνε οἱ Ἄγγλοι στά μαῦρα τους τεφτέρια.

Ἀρχίζει πάλι μιά μέρα ἀσυνάρτητη. Στό χωραφάκι μας 4 μικρά τῆς γειτονιάς μαζεύουνε ραδίκια, βροῦβες, μπλέκουνε τά κίτρινα χαμολούλουδα στά ξυπόλυτα δακτυλάκια τους, ξεκαρδίζονται. Τό ἕνα ξετινάζει τήν ποδίτσα τῆς φρόνιμης μικρῆς καί τά σκορπᾶ, ἐκείνη κλαίει. Φαίνεται ἀσυμμάζευτο εἶναι ὀλόιδιο μέ τό προτελευταῖο τῆς Λαζαροῦς τοῦ Μάμαλου. Ἄραγε, συλλογιέμαι βρίσκουνε χόρτα, ἔβρεξε στό νησί, ἀφίνουνε τίς βάρκες οἱ Γερμανοί νά βγοῦνε γιά ψάρεμα; Ὅσα βλέπομε μᾶς κομματιάζουνε τά μάτια καί τό νοῦ, μισά τά ἐδῶ τ' ἄλλα μισά ἐκεῖ.

Ἀπ' τά παράθυρά μας βλέπομε μιά ρεματιά κατεβαίνει ὡς τήν Ἱερουσαλήμ, ἔχει σπηλιές στόν ὄχτο της φέρνουνε καί μαντρίζουν ἐκεῖ τά πρόβατά τους Μεντουβίνοι. Τώρα εἶναι γεννημένα πιό πρῶιμα γεννοῦν ἐδῶ τ' ἀκοῦμε πού βελάζουνε πρωί-πρωί καί βράδυ, τό βέλασμά τους ὀλόιδιο, καθώς καί τό γαύγισμα τῶν σκυλιῶν γνώριμο, τά χουγιάσματα καί τά λόγια τῶν τσομπάνηδων ἀκούγονται σά λάθος.

Βλέπομε ἀκέριο τόν οὐρανό τῆς Ἱερουσαλήμ, πάνω του γραμμένες οἱ θρησκευεῖες: τροῦλοι, θόλοι, κουμπέδες, μιναρέδες, καμπαναριά. Κι οἱ καμπάνες της μετροῦνε μέρες καί ὥρες, φέρνουν τόν ἀντίλαλο οἱ διάφοροι ἀγέρηδες, ποῦ δέν τούς γνωρίζομε.

Ἐπομεσήμερο ἦρθανε ἀπ' τόν Κάμπο μιά παρέα στρατιῶτες γιά τά Χριστούγεννα μέ τό παλαιό.

Οἱ στρατιῶτες φέρανε ζάχαρη, κονσέρβες, τσιγάρα ὅ,τι μπορέσανε καί οἰκονομήσανε, ὅ,τι μποροῦμε κι ἐμεῖς μαγειρεύουμε, ἔ ἄν δέ σέ ξεσκολίσαμε πιά σοφία τῆς περιστασης σέ μεγάλα καί σέ μικρά. Τό σπίτι γέμισε λουριά, σακίδια. Τοῦτοι ἀλλάξανε τό νόημα τοῦ χακί, ράψανε, ξηλώσανε, γιακάς κανένας δέν κουμπώνει, τά δίκκοχα γίνανε ἄλλα σάν τῶν γαλατάδων στρογγυλά κι ἄλλα σά σκουφιά στραβά, οἱ Ἕλληνοι σύνδεσμοι φίδια καταπίνουγε, μισοῦνε τοὺς Ἕλληνες πού ξεφτελίζουνε τή «στολή» αὐτοί θά χάσουνε τή δόξα τους ἄν δέν εἶναι γυαλισμένα τά κουμπιά τους. Ἐνοῦς Κρητικοῦ τό χιτώνιο πῶς τόστριψε στή μέση καί τό τύλιξε περπατᾶ καί τσακίζεται σά ζωσμένος μέ ζωνάρι. Καί δέν ἔχουνε τέλος οἱ ἱστορίες τους, ὅλο πονηριές κι ἀξιοσύνες, πάντα «ἐξυπνάδες» μαρτυροῦνε: ὁ Δεκανέας «σήκωσε» βαποράκι ὀλόκληρο στή Χαλκίδα καί πέρασε αὐτός κι ἄλλοι 4 τῶφερε ὡς τή Χάιφα, ὁ σωφέρ ὁ χοντρός ἔπεσε ἀπ' τό φορτηγό πού τοὺς πήγαινε στή Σαλονίκη μιά διλοχία αἰχμάλωτοι τῶν Γερμανῶν, κολύμπησε ἀπ' τά μισά τῆς Μυτιλήνης ὡς τήν Ἀνατολή, ὁ ἐπιλοχίας πέρασε μέ τό λόχο του ἀπ' τή Θράκη στήν Τουρκία, τοὺς βαστάξανε 5 μῆνες αἰχμάλωτους πεινούσανε, ἅμα ἦρθε τό Μπαϊράμι, κατά τετράδες οἱ πρόσφυγες, στόν κάθε στίχο οἱ παπουτσωμένοι ἀπόξω ἀπό μέσα οἱ ξυπόλυτοι, ἔτσι τιμήσανε τήν ἑορτή πήρανε κι αὐτοί κρέας συσσίτιο. Ἐνας Σαμιώτης πάλι σάν ἦβρε τό μικρό του ἀδελφό στό στρατόπεδο πού τοὺς κλείσανε οἱ Ἕλληνοι, δέν ἐπιτρέπανε νά βγοῦνε, τόν ἔβαλε σ' ἕνα τσουβάλι καί τόν ἔκλεψε. Τόν ἔφερε σέ μᾶς. Ὅλο τέτοια συζητοῦνε χρήσιμα: πῶς τ' ἀλεξίπτωτα ἔχουνε τόσες πῆχες καθαρό μεταξωτό, πῶς τά τάνκς ἔχουνε στό κουσινέτο τους πλατίνα ὁποῖος βγάλει ἀπ' τά παρατημένα σαράβαλα στήν ἔρημο τήν πουλᾶ στούς ὀδοντογιατρούς στήν Ἀλεξάντρεια, πιάνει καί 30 λίρες. Πῶς στ' Ἀράπικα μπενζινοκάικα τή φωτιά τῆς φουφοῦς πού μαγειρεύουνε κατοуроῦνε καί τή σβύνουμε γιατί ἀνάβουνε δύσκολα πάλι τά ξυλοκάρβουνα σά ρίξεις νερό, πῶς μεθᾶ τό κάθε γένος, πῶς οἱ Πολωνοί, πῶς οἱ Αὐστραλοί, αὐτοί ἔχουν πιά φιλότιμο ἀπ' τοὺς Ἕλληνας, τόσα γρόσια κάνει στή Γιάφα ὁ χαλβάς, τόσα στή Δαμασκό μέ τό φυστίκι, τόσες λίρες ἕνα ρολόι, λίρες πάνω, λίρες κάτω ἀδιάκοπα τίς μελετοῦνε, σά φτωχοί-τσιμουδιά οἱ πλούσιοι πού τίς ἔχουνε.

Ἐπειτα στρώσαμε γιά ὕπνο, κουβέρτες, σάκους, ροῦχα, αὐτοί δέ φέρανε οὔτε μανδύες, κινήσανε πρῶι, σά νά μήν ἦτανε νά νυχτώσει. Κεῖνος ὁ Κρητικός μάλιστα βαστοῦσε τυλιγμένο σέ παλιά ἑφημερίδα

Ένα πουκάμισο και στό τραϊνο του εΐπανε οί "Αγγλοι Στρατιωτικοί 'Αστυνόμοι πώς δέν έπιτρέπεται άπ' τή Συρία έφημερίδα, παρεξηγήθηκε «νά μήν μπορείς νά βαστᾶς έφημερίδα μά τυλιγμένη μά ξετυλιγμένη όλόκληρος άντρας αυτός πού ήρθε νά πολεμήσει» — λοιπόν πέταξε άπ' τό παράθυρο πουκάμισο καινούργιο και φημερίδα, άν ήτανε τρόπος νά πετάξει έτσι και τό ρουφιάνο τό νόμο τους.

Τήν άλλη μέρα σηκωθήκαμε άξημέρωτα, κατεβήκαμε στήν 'Ιερουσαλήμ — γεμάτοι "Ελληνες οί δρόμοι κανένα γένος δέ γεμίζει τούς δρόμους σάν τούς "Ελληνες, συμφωνοϋνε 11 μαζί ένα αυτοκίνητο πού παίρνει 4-5, πρόθυμος ό σωφέρ, κινουμε για τη Βηθλεέμ, κορνάρει και φωνάζει «άσκαρ-άσκαρ γιουνάνι» κολλᾶ στήν επίσημη συνοδεία, πίσω μας οί καβαλαρέοι άγγλοι άστυνόμοι, στ' άσπρα τους άλογα.

Στή Μονή του Προφήτη 'Ηλία σταματήσαμε για καφέ, τ'όχουν έθιμο σταματοϋνε ξεκουράζονται άπ' τόν καιρό πού κάνανε 3 ώρες μέ τ' άμάξια. Μπαίνομε στην αυλή από στενή πορτίτσα, ανεβαίνομε από στενή σκαλίτσα ως τά δώματα, γύρω άπ' τόν τροϋλο της εκκλησίας στό ύψος αυτό είναι τά κελιά, οί όντάδες, ή εκκλησία όλόκληρη περιτοιχισμένο κάστρο. Παρουσιάζονται άπ' τή σκαλίτσα πρώτα οί καβάσηδες, μέ τή σειρά δεσποτάδες, παπάδες, εκεί τούς υποδέχεται ό 'Ηγούμενος. Οί Σέχηδες φύλαρχοι, όρθόδοξοι άραβες μέ τά όλόχρυσζα ζωνάρια, περιμένουνε όρθιοι μέσα. Που νά πλησιάσω γυναίκα, έγώ για καμιά φωτογραφία. Πᾶνε κι έρχονται δίσκοι μεγάλοι σάν τραπέζια, τά κεράσματα, καφές, χαλβάδες, φυστίκια όλα νηστίσιμα. Κι όπως ό Πατριάρχης σηκώνεται νά φύγει και του φιλοϋνε τό χέρι ένας - ένας οί Σέχηδες ό 'Ηγούμενος προσφέρει από ένα σακουλάκι πανένιο μέ γρόσια - προνόμιο προγονικό - τόν παλιό καιρό ήτανε βελουδένιο μέ λίρες. Κι ή συνοδεία κατεβαίνει πιάνει τό δρόμο. Οί έλαιώνες της Μονής πασπαλισμένοι χιόνι.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ στή ΒΗΘΛΕΕΜ

Στή Βηθλεέμ γίνεται ή προϋπάντηση, ὄλο τό πλήρωμα τοῦ Ναοῦ περιμένει στήν πλατεία, βαστοῦνε ιερά σκεύη καί εἰκόνες ἀγκαλιά, χάμω εἶναι στρωμένο ἕνα χαλί, ἐκεῖ θά σταθεῖ ὁ Πατριάρχης σ' ἕνα μοναδικό δέντρο ἀπό κάτω τοῦ φοροῦνε τά βαριά του ἄμφια. Κατά τό βυζαντινό τυπικό, στή σημερινή ἑορτή ἄσπρος ὁ μανδύας καί χρυσός, ξεκινοῦνε, μπρός τά ξαφτέρυγα, οἱ διάκοι μέ τά πετραχείλια στό ἕνα χέρι, μέ τ' ἄλλο ραντίζουνε ἀνθόνερο, 2-3 ἀξιωματοῦχοι φορεμένοι μόνο τό ράσο καί πανωκαλύμαυκο ἐπιβλέπουνε τήν τάξη τῆς πομπῆς, ἄφωνοι, τό μάτι τους παίζει σάν τοῦ γερακιοῦ, τάξη προσδιορισμένη ἀπό γενεές οὔτε παραγγέλματα, οὔτε νεύματα. Ἡ πομπή προχωρᾷ μέ τό τροπάριο «Ἡ γέννησή σου», ἦχος γοργός, φτάνομε μπρός στή χαμηλή πορτίτσα εἶναι χτισμένη ἀπό πάνω καί φραγμένη, γιά νά μή χωροῦνε μέσα καμῆλες καί ζῶα πού τά περνούσανε μέσα οἱ ἀλλόπιστοι γιά προσβολή. Σκύβομε λοιπόν ἕνας-ἕνας καί μπαίνομε, μπαίνεις σηκώνεις τό κεφάλι καί βρίσκεσαι στό Νάρθηκα, ὀλόκληρη σκεπαστή πλατεία, διπλή σειρά οἱ 46 περίψηλες κολῶνες ἀπό μονοκόμματο πράσινο μάρμαρο, δάσος πυκνό σάν κυπαρίσια, στό βάθος τό Καθολικό ἀστράφτει, μιά σκάλα μαρμαρένια κατεβαίνει στό Σπήλαιο. Κάθε σκαλοπάτι ἐκεῖ, κάθε πλάκα εἶναι χῶρος ιερός ὅπου ἔχουν ἰδιαίτερα δικαιώματα Ὁρθόδοξοι, Ἀρμεναῖοι, Κόπτες, Αἰθίοπες. Κι οἱ παμπόνηροι Δυτικοί. Φιλονικίες λοιπόν συχνές γιά ἕνα καντήλι ποιός θά τ' ἀνάψει, γιά ἕνα κηροπήγιο μή μετακινηθεῖ οὔτε πιθαμή. Ὡστόσο ἄς μή γελάσομε, κάποτε θά φαίνονται γιά γέλια καί γιά κλάματα κάτι μάχες πού σήμερα καμαρώνομε.

Τώρα ἡ πομπή διασχίζει στό μάκρος 3 φορές τό Νάρθηκα.

Ἄ Ο Πατριάρχης βαρύτιμο ἄγαλμα στριμωγμένο, σχεδόν τόν σηκώνει τό πλῆθος, μεγαλοπρέπεια καί δεχτή οἰκειότητα μέ τό λαό οἱ τελετές μας — ἔχουν μείνει ἔξω οἱ ἄγγλοι ἀστυνόμοι — τό θυμίαμα σύννεφο μέ τά κουδουνιστά θυμιατά, οἱ ταγμένοι καντηλανάφτες κινοῦνε τούς ἀναμμένους πολυέλαιους, κουνιέται ὁ οὐρανός, μεγάλη ἑορτή. Βαδίζουν οἱ ψάλτες, τά ψαλτάκια πρός τά πάνω πρός τά κάτω, οἱ στρατιῶτες εὐσεβεῖς καί μάγκες, ντόπιοι ἄρκετοί, οὔτε ἀρχή πιά στήν πομπή οὔτε ἄκρια, ἐμεῖς οἱ γυναῖκες λιγοστές, καθένας μέ τό βῆμα του, βιαστικός κανεῖς. Ἄπ' τό σκοτάδι ξετροπώνουνε ἐδῶ-ἐκεῖ κάτι γερόντοι μέ γενιάδες μυτερές, διχαλωτές, πού δέν τίς ἄγγιξε ποτέ ψαλίδι ἀκουμποῦνε στόν τοῖχο, τραβοῦνε τό κομποσκοῖνι, σταυροκοπιοῦνται καί χάνονται τόσο ἀντέχουνε. Κι ἡ ψαλμωδία σάν αἷμα τούς ζεσταίνει, ὅμοιους κι' ἀνόμοιους, ἡ βυζαντινὴ ἀπ' τά βάθη τῆς ἱστορίας καί τῆς Ἀνατολῆς διατηρημένη, ψιλοκεντισμένη χωρίς ὄργανα.

Ἄ Η κούραση ἀλογάριαστη. Δέν εἶναι σύντομες οἱ τελετές αὐτές, ἄν σοῦ τύχουνε ἀκέραιες, χωρίς Πρόξενους ἢ κεφαλές Δυτικῶν ἐκκλησιῶν - διαρκείας εἶπαμε μόνο ν' ἀντέχεις.

Σελ. 56

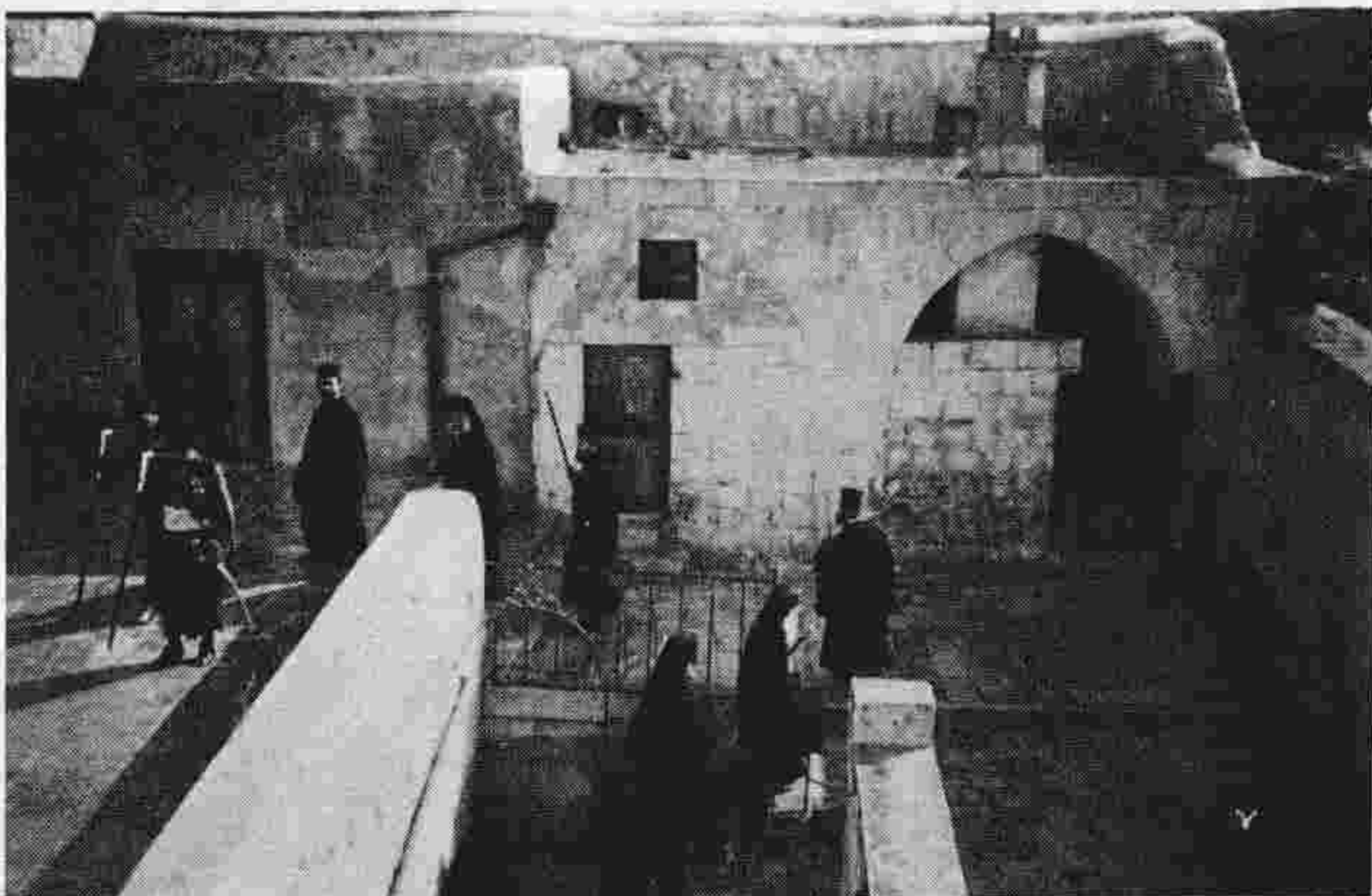
..... βλέπομε άκέραιο
τόν ούρανό

Σελ. 57

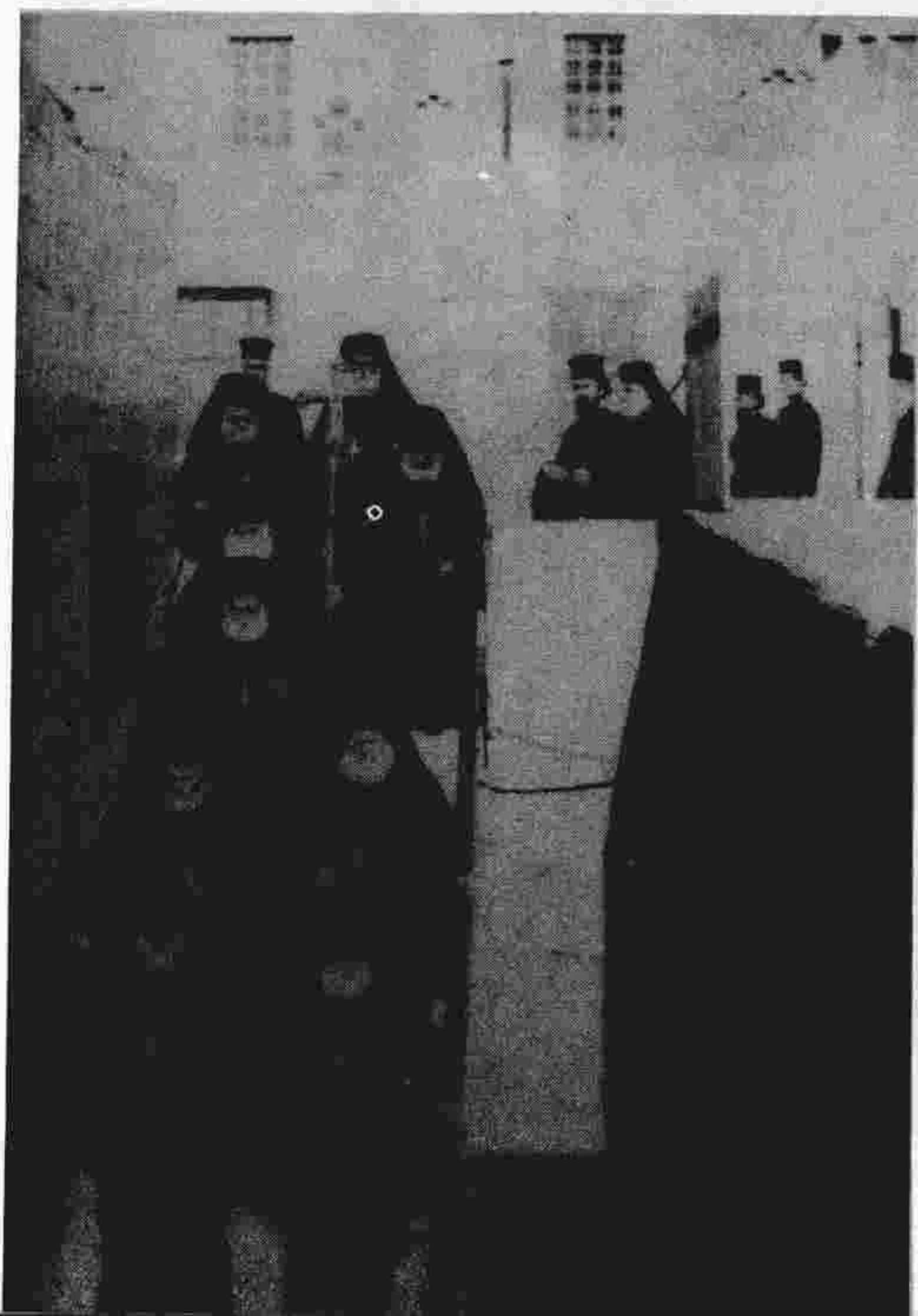
Ντόπιοι φίλοι, πρόσφυγες και στρατιώτες άδειούχοι

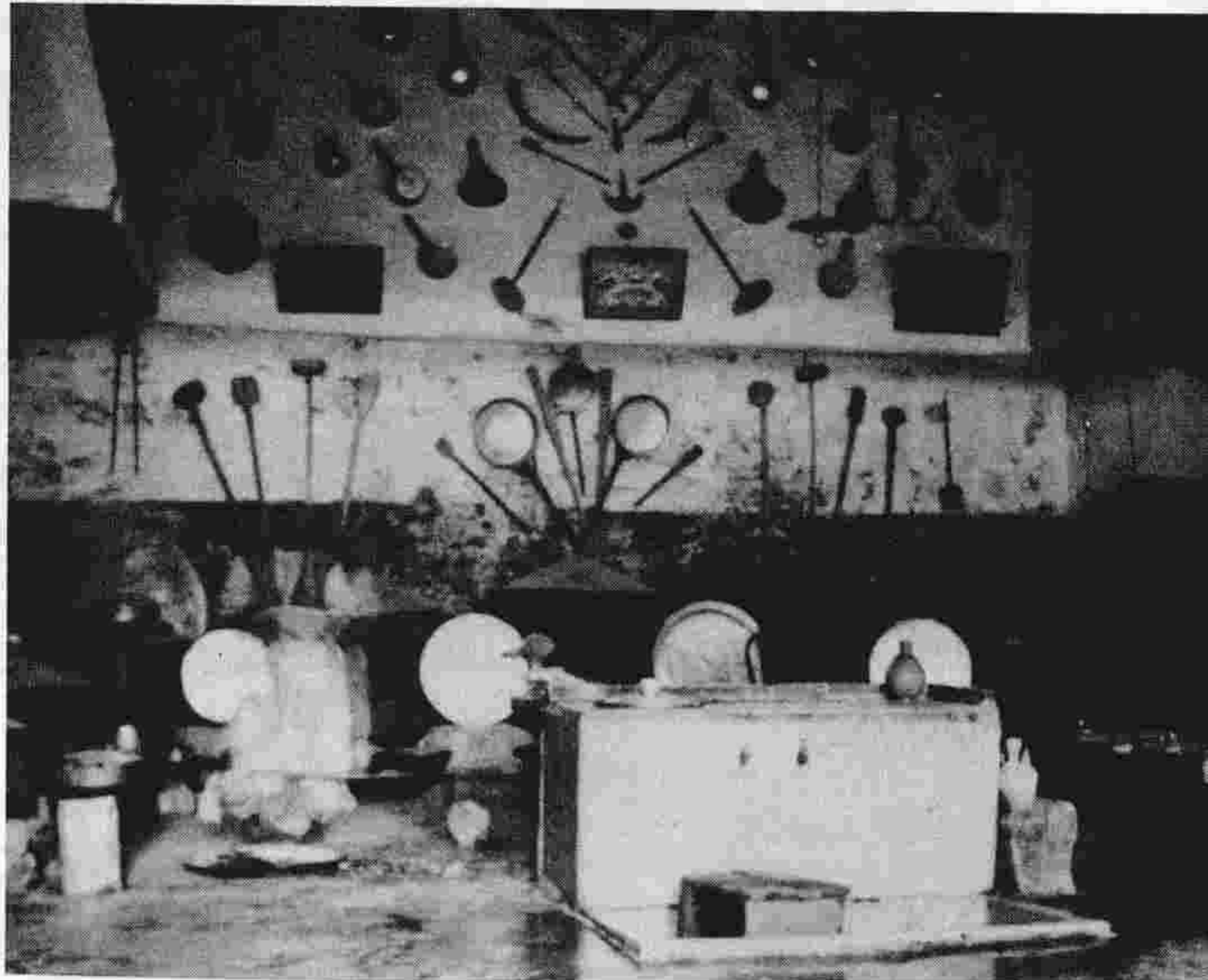

Σελ. 58

Μ. προφήτη Ἡλία

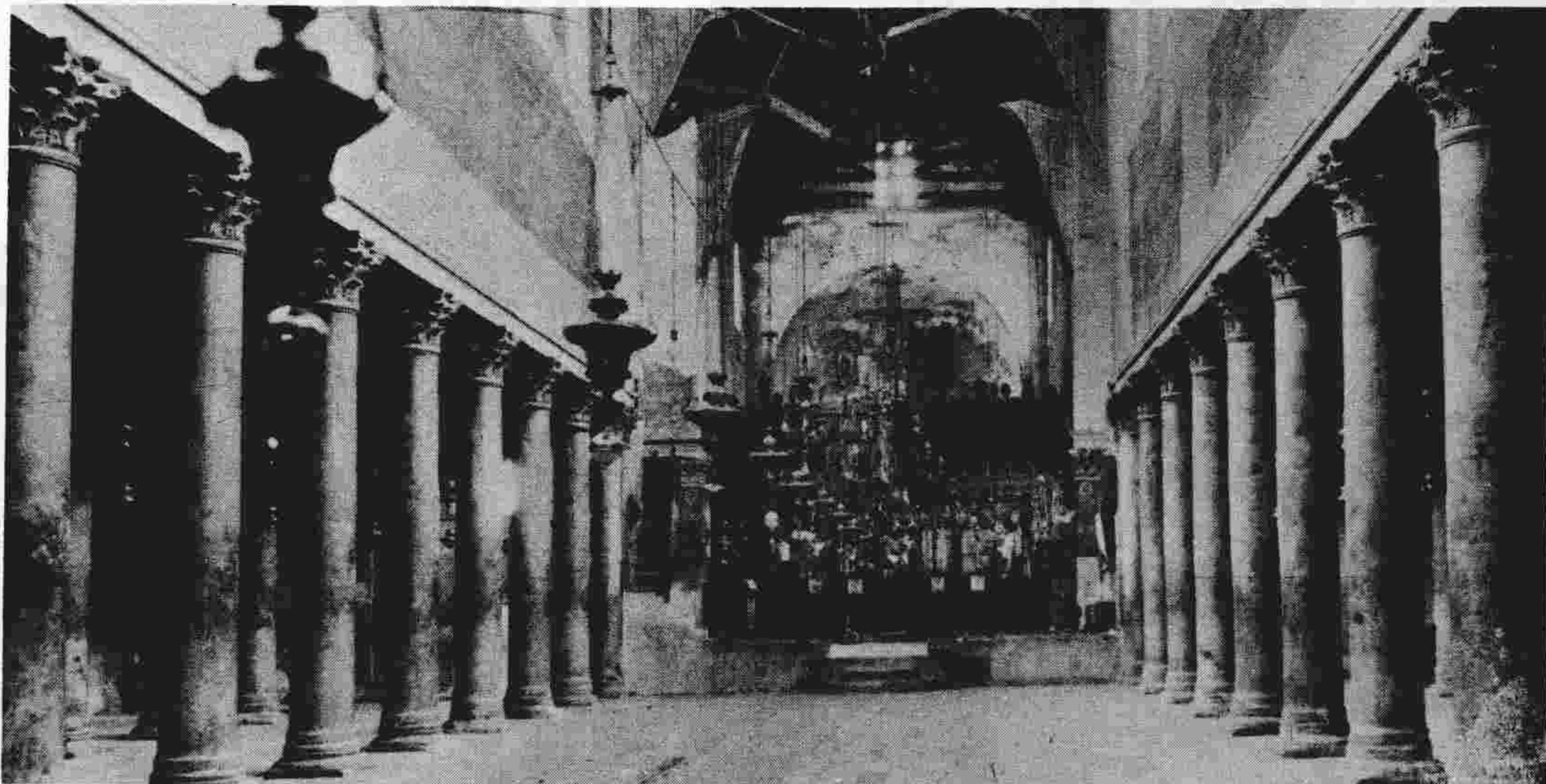

Σελ. 59

ή πομπή σέ προϋπάντηση τοῦ Πατριάρχη

νάρθηκας

κομποσκοίνι

λιτανεία

